
 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-4-69-76>

 <https://orcid.org/0009-0006-1087-7190>

РЫБАЛКО Ілля

аспірант катедри позашкільної освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
e-mail: i.v.rybalko@udu.edu.ua

УДК 3378.018.8.011.3-051:374(045)

СОЦІОКУЛЬТУРНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стаття розглядає нагальну потребу у фахівцях позашкільної освіти, здатних ефективно організовувати соціокультурну діяльність у громадах. Підкреслюється важливість соціокультурних компетенцій в контексті розширення функцій діяльності закладів позашкільної освіти.

Мета. Дослідження спрямоване на визначення основних елементів підготовки майбутніх фахівців позашкільної освіти для успішного здійснення соціокультурної діяльності.

Методи. Дослідження базується на огляді наукових статей, підручників та посібників, опублікованих за останні 10 років. Методологія включає аналіз, синтез та порівняльні методи, з тематичним аналізом для виявлення ключових концепцій у зібраних даних.

Результати. Дослідження показує, що ефективна підготовка фахівців позашкільної освіти до соціокультурної діяльності повинна включати: теоретичні основи, що охоплюють історію, складові та сучасні технології соціокультурної діяльності; практичний досвід організації різноманітних заходів, від концертів до дискусійних клубів та майстер-класів; розвиток цифрової компетентності для сучасних форм дозвілля; інтеграцію елементів фольклору та національного мистецтва; розвиток комунікативних навичок через бесіди на вільні теми та інтерактивні заходи; включення ігрової діяльності для соціалізації та рекреації; організацію творчих майстерень на основі інтересів студентів; фокус на інклюзивності та роботі з людьми з особливими потребами; впровадження інтегрованих курсів з ораторського мистецтва, акторської майстерності та режисури.

Оригінальність. Дослідження пропонує інноваційні підходи до підготовки фахівців позашкільної освіти, включаючи використання інтерактивних творчих перерв, партнерські лекції з викладачами інших спеціальностей та інтеграцію соціокультурної діяльності в освітній процес.

Висновок. Дослідження підсумовує, що поєднання теоретичних знань з практичною реалізацією проектів, участь у гуртках та творчих об'єднаннях є вирішальним у формуванні компетенцій студентів. Пропонується подальше дослідження ефективності різних форм підготовки фахівців позашкільної освіти до організації соціокультурної діяльності в громаді.

Ключові слова: соціокультурна діяльність; позашкільна освіта; підготовка фахівців; культурно-дозвіллова діяльність; компетентності; творчі об'єднання; інтерактивні методи навчання; національно-патріотичне виховання; інклюзивність; громадська активність.

Постановка проблеми. В умовах стрімких соціокультурних змін та цифровізації суспільства зростає потреба у фахівцях позашкільної освіти, здатних ефективно організовувати соціокультурну діяльність в громаді. Для популяризації своєї роботи фахівці позашкільної освіти мають вирішувати багато питань, пов'язаних з організацією та проведенням заходів, відкритих занять, показів, інформуванням батьків чи мешканців громади та рекламою своєї діяльності. Саме тому зазначеним фахівцям потрібно орієнтуватись у питаннях, які стосуються соціокультурної сфери. За останні сто років робочий час людини скоротився вдвічі, за твердженням І. Мачуліної, та набагато зріс обсяг вільного часу, що призвело до нового ставлення до проведення людьми свого дозвілля (Мачуліна, 2023, с. 16). Хоч соціокультурна діяльність є важливою у позашкільній освіті, питання підготовки фахівців до її реалізації залишається недостатньо дослідженим в українському контексті. Саме цьому питанню присвячена дана стаття. Дослідження відповідає сучасним стратегіям розвитку освіти в Україні, зокрема «Концепції розвитку позашкільної освіти».

Мета статті. Визначити, які елементи підготовки необхідно запровадити для вивчення майбутніми фахівцями позашкільної освіти для здійснення успішної соціокультурної діяльності.

Огляд результатів, дотичних до теми статті. О. Биковська зазначає такі основні компетентності особистості: пізнавальну, практичну, творчу і соціальну (Биковська, 2008, с. 7). Для реалізації соціокультурних проектів потрібні нові знання, потрібно дізнатись якомога більше про тему проекту, про ідеї, довкола яких можна збирати матеріал, визначити, яким чином можна втілити ці ідеї задля досягнення необхідного результату; треба бути знайомими з технологічними можливостями звукового та технологічного оформлення проектів. Також важливо відзначити, що соціокультурна діяльність сприяє як соціалізації студентів, адже на різноманітних заходах у них є можливість познайомитись і поспілкуватись у неформальній атмосфері, так і креативності: розвитку творчого мислення, вмінню вирішувати проблемні завдання тут і зараз.

І. Мачуліна розділяє культурно-дозвіллеву діяльність на кілька типів: видовище, невимушене спілкування (бесіда) та ігрові заняття (Мачуліна, 2023, с. 33).

Н. Світайло та Т. Повалій вирізняють масові, групові та індивідуальні форми роботи (Світайло, Повалій, 2020, с. 24). В індивідуальних вказані бесіди, розмови, консультації та листування. Групові форми – зустрічі, семінари та тренінги; чати, форуми та конференції, які забезпечують онлайн спілкування; лекції та презентації; гурткова робота (клуби, об'єднані інтересами учасників, об'єднання та гуртки; літературні, музичні чи поетичні вечори, майстер-класи тощо). Масові форми – це виставки, свята, фестивалі, концерти, флешмоби, змагання, шоу, бали, дискотеки, конференції та ін. (Світайло, Повалій, 2020, с. 25).

Також Н. Світайло та Т. Повалій вказують такі форми соціокультурної діяльності: «...за способами дії (ігрові, театралізовані чи ілюстративні), за змістом і видами діяльності (інформаційні, розважальні, самодіяльної творчості, рекреаційні, реабілітаційні, спортивно-оздоровчі тощо), а також досить поширені сьогодні віртуальні та комплексні форми» (Світайло, Повалій, 2020, с. 26).

А. Лаврентьев вказує, що для залучення студентів до активного культурного життя важливо створювати різноманітні гуртки, творчі об'єднання: драматичні, вокальні, танцювальні, фотомайстерні, студії образотворчого мистецтва та т. ін. Також можна

організувати студентські клуби за інтересами, проводити програми тематичних вечорів, концерти художньої самодіяльності, бали, екскурсії, виїзди на природу, вечори танців чи ігрові програми. Цілком придатною для залучення молоді буде форма обговорення: фільмів, вистав, показів нових колекцій мод і т. ін. Можна організувати видання студентського альманаху чи газети, проводити зустрічі з відомими людьми (Лаврентьев, 2014, с. 104).

Т. Філіна, аналізуючи поняття “соціокультурні потреби”, вказує на те, що соціальні потреби притаманні людині від народження, а культурні треба виховувати через свідомий вплив на людину у сім'ї, через засоби масової інформації та заклади культури (Копієвська, Шевченко, 2024, с. 141).

А. Лебедик, досліджуючи проектні технології в позашкільній освіті, зазначає, що проектування вимагає синтезу різних знань, багатьох умінь, від визначення точної та кінцевої педагогічної мети, формулювання інформаційно-сміслових елементів для змісту матеріалу, який вивчається, до передбачення основних результатів роботи. При цьому вказується на те, що практично будь-який проект майже завжди реалізується здебільшого тільки частково через вплив різноманітних чинників. «Ефективність проектування у сфері позашкільної освіти залежить від того, по-перше, чи воно вимагає додаткових ресурсів; по-друге, чи його можна застосувати іншим колегам; по-третє, чи реальними є потенційні можливості зниження витрат на його застосування, не втрачаючи якості» (Лебедик, 2022, с. 204–205).

В іншій статті А. Лебедик зазначає, що фахівці позашкільної освіти мають не тільки володіти певними знаннями, але і застосовувати їх у практичній роботі. Для розвитку основних компетентностей пропонується застосовувати системний, особистісний, проблемний, компетентнісний та контекстний підходи. Компетентності засвоюються на теоретичних заняттях, під час педагогічних практик та позааудиторного навчання (Лебедик, 2024, с. 113).

І. Мачуліна, описуючи вільний час людини, зазначає, що цей час може умовно ділитись на дозволя (для фізичного, розумового та психологічного відновлення після затрачених на роботу сил) та часу більш піднесеної діяльності (заняття для вдосконалення людини, її облагородження та духовного збагачення; це може бути створення чогось нового, участь у соціальних проєктах тощо). Також важливим поняттям є культура вільного часу людини, що визначає зміст проведення вільного часу, його якісного освоєння та відновлення сил.

Культура вільного часу залежить від естетичної культури особистості, і можна виділити три типи особи за використанням вільного часу: конструктивний (людина створює щось суспільно корисне), раціонально-споживацький (коли наявне тільки споживання зразків культури) та деструктивний (коли людині притаманне недбале ставлення до дозвілля та наявні прояви антикультури) (Мачуліна, 2023, с. 9–11). Зазначено, що для адекватного оцінювання потреб мешканців громади у дозвіллі можна користуватись різними методами досліджень, такими, як опитування, аналіз документів, особисті спостереження, а якщо деталізувати, що це можуть бути методи організації художньо-творчої діяльності, методи організації рекреаційно-гедоністичної діяльності, методи культурно-дозвіллевого спілкування та метод організації життя, повсякденної діяльності (цей метод застосовується для активізації культурно-дозвіллевого середовища).

І. Мачуліна зазначає, що для організації культурно-дозвіллевої діяльності є такі основні соціально обґрунтовані принципи:

- гуманізація виховного складника дозвілля, що базується на загальнолюдських цінностях, правах людини та їх захисті, створенні умов для всебічного розвитку особистості, забороні пропаганди насильства та аморальності;
- орієнтація на особистість як головну цінність суспільства та її розвиток;
- національна спрямованість у змісті та формах діяльності;
- децентралізація та демократизація дозвіллевої сфери;
- перехід від стандартизації та уніфікації до різноманітності та багатобарвності форм дозвілля;
- врахування місцевих і регіональних особливостей, традицій, звичаїв та їхне оновлення в організації дозвілля;
- забезпечення безперервності та наступності дозвілля протягом усього життя людини як засобу її соціалізації;
- об'єднання зусиль держави, політичних та громадських організацій, родини й інших соціальних інститутів для організації дозвілля молоді;
- модернізація та оновлення технологій, форм і методів роботи з урахуванням світового досвіду;
- підтримка та розвиток ініціативи, добровільності та самоорганізації у дозвіллі;
- соціальна підтримка та допомога молоді в організації дозвілля;
- пріоритет духовних цінностей;

– естетизація дозвіллевих заходів у поєднанні з моральними принципами (Мачуліна, 2023, с. 26).

І. Мачуліна вказує, що специфіка національної культурно-дозвіллевої діяльності характеризується такими рисами:

- різноманітність функцій;
- освітня спрямованість;
- громадська природа дозвіллевих заходів;
- колективна участь соціальних спільнот у культурних процесах;
- морально-етична орієнтація;
- органічне поєднання традиційної сімейно-побутової дозвіллевої діяльності з її колективними формами;
- фольклорно-етнографічний акцент у дозвіллевих заняттях;
- врахування особливостей регіональної культурно-дозвіллевої діяльності;
- відображення екологічного світосприйняття українського народу в різних напрямках культурно-дозвіллевої діяльності, що підкреслює почуття єдності людини з природою (Мачуліна, 2023, с. 31).

Як зазначає Н. Світайло: «Засоби соціокультурної діяльності – це інструменти, за допомогою яких здійснюється соціокультурна діяльність, своєрідний «механізм» доведення змісту діяльності до цільової аудиторії» (Світайло, Повалій, 2020, с. 26). До них входять: художні та виражальні засоби (слово, текст, музика), хореографія, спів, драматургія, візуальні й образотворчі засоби; оформлення простору (площі, зали, сцени, фое, вестибюлі, кімнати тощо); супровід заходу (декорації, світло, музика, костюми, відео, слайди); технічні засоби (освітлення, аудіо- та відеоапаратура, Інтернет); матеріальні ресурси (устаткування, інвентар, музичні інструменти, канцелярське приладдя, транспорт, харчування); фінансове забезпечення та інформаційні засоби.

Щодо критеріїв, яким має відповідати організована культурно-дозвіллева діяльність, згідно з І. Мачуліною, можна вказати наступне:

- зміст культурної діяльності має бути контрастним до характеру та змісту трудової діяльності;
- культурна діяльність повинна мати добровільний характер, забезпечуючи свободу вибору занять;
- культурна діяльність повинна бути незалежною від зовнішніх вимог, матеріальних чи суспільних;
- має бути можливість самостійно обирати види та форми культурної діяльності;
- діяльність повинна відповідати оптимальним фізіологічним та психічним нор-

мам функціонування організму, де ритм і темп залежать від внутрішніх потреб та бажань особи, що бере участь у культурній діяльності (Мачуліна, 2023, с. 32).

Теоретичний аспект (методологія) дослідження. Проведено огляд наукових статей, підручників та навчальних посібників з теми дослідження. Обирались публікації за останні 10 років, релевантні до теми соціокультурної діяльності та підготовки фахівців позашкільної освіти за допомогою пошукової системи «Гугл Академія». Використовувались методи аналізу та синтезу – аналіз літератури (статей, підручників та навчальних посібників), синтез інформації та порівняльний метод. Застосовано тематичний аналіз для виявлення ключових концепцій у зібраних даних. Дотримувався принцип академічної доброчесності у роботі з літературними джерелами. Дослідження стосується тільки України.

Результати дослідження. *Сучасний стан позашкільної освіти в Україні.* У дослідженні «Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи» зазначається, що згідно з даними Інституту освітньої аналітики, станом на 1 січня 2023 року в Україні функціонувало 1153 заклади позашкільної освіти, з яких 16 були приватними. Варто зазначити, що станом на березень 2023 року 23 заклади зазнали пошкоджень. Загальна кількість вихованців становила 790834 особи, які навчалися у 50765 гуртках. Педагогічний склад налічував 16254 працівники, не враховуючи керівників закладів та сумісників. Моніторингове дослідження, проведене Державною службою якості освіти навесні 2023 року, виявило тенденцію до скорочення кількості закладів позашкільної освіти на 10%. Крім того, результати опитування показали, що більш, ніж половина здобувачів освіти не відвідували гуртки чи секції. Серед тих, хто раніше брав участь у позашкільних заняттях, 50% припинили відвідування через військові дії. Ці дані свідчать про значний вплив воєнного стану на систему позашкільної освіти в Україні, що виражається у зменшенні кількості закладів та зниженні відвідуваності позашкільних занять здобувачами освіти (Позашкільна освіта, 2023).

Це дослідження також виявило недостатню комунікацію щодо можливостей позашкільної освіти. Батьки повідомляють про неповне інформування з боку закладів освіти стосовно наявних позашкільних установ, гуртків та напрямків роботи. Ефективна комунікація між закладами та батьками є критично важливою для популяризації позашкільної освіти, формування довіри та відкриття нових можливостей

розвитку дітей. Фахівці позашкільної освіти мають опанувати інструментами для покращення інформування, включаючи використання вебсайтів, соціальних мереж та презентацій у школах. Враховуючи той факт, що відбувається підвищення віку кадрового забезпечення педагогів у закладах позашкільної освіти, і вихователі не можуть активно користуватись сучасними інформаційними засобами, відсутність якісної комунікації з батьками перешкоджає формуванню ефективної системи позашкільної освіти та залученню дітей до позашкільних активностей.

У Звіті Українського державного центру позашкільної освіти про роботу у 2022 році вказано, що протягом року було здійснено 100 заходів різних рівнів, де загальна кількість учасників на фінальних етапах була 97 тисяч. 65% заходів проводилась онлайн, і тільки 5% у закладах позашкільної освіти. Враховуючи воєнний стан – це немало. Почало працювати дитяче радіо «Паляниця», на каналі Українського Державного центру позашкільної освіти працює відеохаб «Позашкілля – там де я!». Проводились онлайн фестивалі, ігри та конкурси різних напрямів позашкільної освіти, в тому числі – і національно-патріотичного спрямування та із залученням дітей з особливими потребами. Проводились заходи з підтримки вихователів, вихованців та внутрішньо переміщених осіб (Звіт Українського державного центру позашкільної освіти, 2023).

Тобто, попри складні умови воєнного стану, позашкільна освіта продовжувала функціонувати, адаптуючись до нових реалій. І ці дані свідчать про стійкість системи позашкільної освіти в Україні, яка продовжувала функціонувати та розвиватися навіть в умовах воєнного стану.

Теоретичні основи підготовки фахівців до соціокультурної діяльності. Предмет підготовки фахівців позашкільної освіти до соціокультурної діяльності в громаді – це вивчення історії цієї діяльності, її компонентів, теоретичних основ, сфер застосування, інституцій та сучасних технологій, що використовуються в цій галузі. Завданням підготовки фахівців до соціокультурної діяльності є формування теоретичних та практичних знань та навичок про цілі, завдання, принципи, методи та технології соціокультурної діяльності.

Соціокультурна сфера охоплює широкий спектр галузей, інституцій та служб, які задовольняють культурні та інформаційні потреби населення, в рамках яких здійснюється соціокультурна діяльність. До цієї сфери належать культура, дозвілля, освіта, мистецтво, фізична культура і спорт, охорона здоров'я, соціально-культурна реабілі-

тація, засоби масової інформації, туризм, готельно-ресторанний бізнес, громадське харчування, природоохоронна діяльність тощо. Соціокультурна діяльність включає дозвілля та дозвіллеву активність, освітню і професійну сферу, народну художню культуру та творчість, фізичну культуру і спорт, соціальний захист, культурну реабілітацію, а також міжкультурний обмін та співпрацю (Кочубей, 2015, с. 37).

Практичні аспекти підготовки фахівців. Основним принципом роботи менеджера є відповідність форми змісту. Тому методи аналізу, діагностики та комунікації, опрацьовані раніше, мають бути постійно застосовувані при плануванні та підготовці заходів. Це включає чітке формулювання мети та вибір відповідних методів реалізації. Форми соціокультурної діяльності варіюються за охопленням (масові, групові, індивідуальні), способами дії (ігрові, театралізовані, ілюстративні), змістом (інформаційні, розважальні, рекреаційні тощо) та включають сучасні віртуальні і комплексні формати. (Світайло, Повалій, 2020, с. 24).

Сучасні наукові дослідження виділяють понад сорок основних, базових структурних елементів дозвілля. До них належать спорт, рукоділля, ігри, театр, колекціонування, музика, туризм тощо. Існує безліч варіацій цих елементів, моделей і форм. Наприклад, вікторини нараховують понад шістдесят різновидів, конкурси — понад шестисот, а ігри — близько шістдесяти тисяч (Кочубей, 2015, с. 43).

Для успішного використання соціокультурної діяльності у підготовці фахівців позашкільної освіти важливе вивчення прикладів успішної роботи гуртків, позанавчальних активностей для здобуття практичних навичок та соціалізації здобувачів освіти.

Після важкого робочого дня людині може бути важко займатись напруженою розумовою чи творчою діяльністю. Тому важливим є акцент на рекреаційних, легших заняттях, які мають ігровий характер та не мають чітких правил. На дозвіллі люди прагнуть звільнитися від звичного, повсякденного статусу та бажають змінити коло спілкування. Тож і для здобувачів освіти соціокультурна діяльність може бути як розвагою, так і набором навичок для професійної діяльності.

Важливо для здобувачів освіти засвоювати усі типи культурно-дозвіллевої діяльності: видовища, бесіди-спілкування та ігрові заняття. Майбутнім фахівцям необхідно самостійно спробувати зробити певний концерт, чи взяти участь в театральних постановках, організувати та відвіду-

вати розмовний клуб чи певне обговорення, брати участь у різноманітних іграх.

Важливою частиною соціокультурної діяльності є ігрова діяльність, яка є невіддільною частиною життя і дітей, і дорослих. Вона дає можливість соціалізації, визнання, рекреації та спілкування у невимушеній атмосфері. Долаючи перешкоди, запрограмовані у грі, виховуються вольові якості учасників: рішучість, послідовність, впевненість. Хоч гра і не має на меті чомусь навчити, але може надати певні знання. Також гра є чудовим приводом для виявлення своїх емоцій. Естетичний компонент реалізується у грі через допоміжні засоби (світло, музика, реквізит). Гру можна розглядати як елемент психотренінгу, за допомогою якого можна досягати певних завдань у взаємовідносинах, типах спілкування. Важливо те, що в ігровій діяльності проявляється демократизм, природність у поведінці, відкритість, які допомагають у спілкуванні учасників та проявляють фізичні, інтелектуальні та емоційні сторони активності. Під час гри людина задовольняє низку важливих потреб: пізнання нового, потребу в красі, у спілкуванні, відпочинку, а також потреби у самоствердженні та самовираженні. (Мачуліна, 2023, с. 39–40).

Інноваційні підходи в підготовці фахівців. Також треба врахувати цифрові форми дозвілля, які стають все більш популярними. Можна говорити про цифрове дозвілля, чи інтернет-дозвілля, як-от перегляд або створення аудіо чи відео наповнення для соціальних мереж, участь в онлайн-спільнотах тощо. На даний час цифрова компетентність стає дуже важливою.

Цікавими можуть бути партнерські лекції (в тому числі – і онлайн) викладачів інших кафедр, спеціальностей чи навчальних закладів. Наприклад, спілкування з викладачами та студентами-психологами, філософами чи акторами дасть змогу подивитись інакше на свою діяльність, уподобання та вільний час.

Треба зазначити, що важливу роль серед іншого відіграє орієнтація на фольклор та введення елементів фольклору в ужиток громади та розвиток традиційного національного мистецтва. Тому можна проводити певні заходи, пов'язані з народними святами: вечорниці (з піснями, жартами, ворожінням, випіканням калити та іграми), Масляну (з майстер-класами випічки, пісень та ігор), заходи народних пісень та танців тощо.

У залученні здобувачів освіти до соціокультурних активностей слід звертати увагу на те, щоб не проявляти забагато авторитарності, не примушувати брати участь

усіх, і щоб ініціатива у створенні заходів виходила від них самих. Іноді викладачам достатньо створити умови для творчого прояву здобувачів освіти та їхнього неформального спілкування, що призведе до розвитку соціокультурних компетенцій. Це також може виявитись профілактикою негативних явищ серед молоді, задовольняючи потребу в спілкуванні цілком культурним шляхом.

Розвиток комунікативних та організаторських навичок. У кожної людини є бажання спілкуватися, і цю потребу можна втілювати за допомогою різноманітних заходів. Можна проводити бесіди на вільні теми, які виявляються корисними не тільки для комунікації та обміну знаннями, думками й досвідом між здобувачами освіти, але і мають педагогічний ефект, адже формують смаки та згуртовують студентів.

Можливе проведення вечорів настільних ігор, – це можуть бути клуби, періодичні зустрічі, чи разові зустрічі.

Організація виставок – теж одна з форм соціокультурної діяльності. Це гарна можливість заявити про себе. Таким чином можна збільшувати можливості для творчого самовиявлення і самовиразу здобувачів освіти.

Проведення екскурсій – це пізнавальна та захоплива діяльність. Вона може бути корисною не тільки відвідувачам екскурсій, але і самим організаторам, які отримують через підготовку до проведення нові знання та досвід.

Використання онлайн платформ може допомогти для створення віртуальних виставок, онлайн проєктів, і головне – для онлайн зустрічей, забезпечуючи потребу у спілкуванні здобувачів освіти.

Такі заходи, як зустрічі з ветеранами та волонтерами, можуть бути гарним засобом здійснення національно-патріотичного виховання. Також важливим є залучення здобувачів освіти до волонтерської діяльності.

Можна запропонувати здобувачам освіти створити літературні гуртки, стендап-виступи, виступи-змагання поетів чи авторів пісень. Можна провести лекції, яких немає в розкладі, і предмет яких має практичний характер (наприклад, керування часом чи грошима), майстер-класи на основі захоплень студентів (колекціонування, знайомство з коміксами, зі світом аніме, приготування їжі, поробки і т. ін.). Періодично можна проводити творчі мистецькі чаювання – збирати здобувачів освіти разом на перерві чи після занять, присвячуючи ці зустрічі певним темам, обговоренням чи активностям. Такі заходи дають

чудовий привід для неформального спілкування.

Організація та участь у подібних заходах, гуртках, може не тільки задовольнити потреби молоді у творчості та самореалізації, а і перерости у справжнє захоплення й надалі стати додатковою професією чи джерелом доходів. Важливо зазначити, що у деяких вихованців немає коштів на відвідування гуртків чи придбання наборів для творчості, тож заняття, які не потребують додаткових інструментів чи обладнання, можуть бути особливо корисними («Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи», 2023).

Соціокультурна діяльність сприяє модернізації закладів культури. Наприклад, у Фінляндії бібліотеки трансформовані в соціокультурні центри громади. Вони об'єднані в регіональну мережу, що забезпечує зручний доступ до послуг у будь-якій бібліотеці. Крім того, користувачам надається вільний доступ до комп'ютерів, принтерів, сканерів та Інтернету. Пропонуються робочі простори, конференц-зали та місця для культурних заходів. Також є можливість безплатної оренди не лише книг, а й тенісних ракеток, швейних машинок, лиж, гітар та іншого обладнання. (Івашків, 2018 с. 104). Тож і нам потрібно розвивати наші заклади позашкільної освіти у різних напрямках, взаємодіючи з різними категоріями населення. Тут можуть виникнути ряд проблем, включаючи різність менталітетів, брак кадрів та фінансове забезпечення. Але реорганізувати заклади культури для глибшої взаємодії з населенням необхідно.

Інклюзивність та робота з різними категоріями населення. Обов'язковим у наш час є розуміння інклюзивності та вміння працювати з людьми та дітьми з особливими потребами. Для цього можна проводити зустрічі, на яких здобувачі освіти будуть отримувати цінний досвід роботи та спілкування з цими категоріями населення.

Інтеграція соціокультурної діяльності в навчальний процес. Використання інтерактивних творчих перерв дає можливість провести здобувачам освіти певні заходи, пов'язані з їхніми хобі, уподобаннями чи бажаннями (Рибалко, Беляєва, 2024, с. 82). Це можуть бути майстер-класи, лекції, віртуальні подорожі, розповіді чи бесіди, обговорення, дискусійні зустрічі та інше. При цьому не обов'язково мати на меті створення якогось продукту за кінцевий результат. Адже для розвитку особистості може бути важливим не створення чогось конкретного, а сам факт участі у творчих заходах чи майстернях, творча активна діяльність.

Якщо здобувачі освіти беруть активну участь у творчих об'єднаннях, клубах, гуртках, екскурсіях та виставках тощо, то вони зможуть застосовувати набуті знання у своїй професійній роботі у закладі позашкільної освіти.

Важливо, щоби кожен зі здобувачів освіти міг спробувати себе в ролі організатора певного заходу, – це може позитивно вплинути на подальшу професійну діяльність, їхні знання та навички, тим більше, що зараз необхідно оновлювати навчальні програми позашкільних закладів освіти, щоб це було цікавим для вихованців.

На нашу думку, доцільно ввести в процес навчання інтегрований курс з основ ораторської майстерності, акторської майстерності, режисури, сценічної мови та конференсу для успішного розвитку творчих та практичних компетенцій, важливих для здійснення подальшої соціокультурної діяльності. Або інтегрований проєктний курс, в якому можна було б поєднувати теоретичні знання з практикою, і де здобувачі освіти могли б розробляти та втілювати власні проєкти та ініціативи для роботи в громаді.

Виникає протиріччя, хто саме може проводити усі ці соціокультурні заходи, адже викладачам за це потрібно платити, і тоді необхідно ввести нову дисципліну, таку як «Соціокультурна діяльність», чи «Основи соціокультурної діяльності». З іншого боку, здобувачі освіти, завантажені своєю основною програмою та бажанням щось заробити у вільний від навчання час, можуть не проявляти зацікавлення у проведенні додаткових заходів та активностей.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, для підготовки фахівців позашкільної освіти можна використувати різні форми соціокультурної діяльності для їхньої активної участі в подальшому культурному житті громади. Створення різноманітних гуртків та творчих об'єднань відіграє ключову роль для розвитку здобувачів освіти, надаючи їм можливість практично реалізовувати свої знання та ідеї. Важливо звертати увагу на культурне проведення вільного часу. Різноманітні засоби соціокультурної діяльності сприяють соціалізації майбутніх фахівців позашкільної освіти. Використання масових, групових та індивідуальних форм роботи сприяє кращому засвоєнню культурних цінностей. Для успішної реалізації цих заходів фахівцям необхідно володіти знаннями з історії соціокультурної діяльності, теорії, знати інституції та сучасні технології у цій сфері, а також розуміти, які форми найкраще сприяють розкриттю змісту заходів.

Поєднання теоретичних знань із практичною реалізацією проєктів, участю в гуртках та творчих об'єднаннях є важли-

вим інструментом у формуванні компетенцій студентів. Залучення до ігрових заходів, партнерських лекцій, участь у фольклорних програмах – це ефективні засоби, що сприяють розвитку національно-патріотичного виховання. Особливу увагу слід приділяти інклюзивності, зокрема організації заходів із залученням людей з особливими потребами.

Для реалізації соціокультурної діяльності пропонується інтеграція її елементів у навчальний процес через виховні години або активності під час перерв, що дозволить студентам активно брати участь у культурних заходах у вільний час.

Для подальшого дослідження пропонується проаналізувати зміст, форми та методи підготовки фахівців позашкільної освіти до організації соціокультурної діяльності у громаді, а також ефективність цих форм для підготовки фахівців позашкільної освіти.

Список бібліографічних посилань

- Биковська, 2008 – Биковська, О.В. (2008). Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Київ: Нац пед. університет ім. М. П. Драгоманова. 44 с.
- Івашків, 2018 – Івашків, Ю. (2018). Соціокультурна сфера України: децентралізація у контексті реалізації стратегії сталого розвитку. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 2: 102–104.
- Звіт Українського державного центру позашкільної освіти, 2023 – Звіт Українського державного центру позашкільної освіти про роботу у 2022 році. (2023). *Український державний центр позашкільної освіти*. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/pozashkilna/DERZH.TSENTRY.POZASHKILNOYI.OSVITY/2023/UDCPO/29.03.2023/Zvit.roboty.UDTSPO.2022.pdf>
- Копієвська, Шевченко, 2024 – Копієвська, О.Р., Шевченко, Н.О. (уклад.). (2024). *Нові парадигми освіти і науки XXI століття: Інкорпорація креативних практик у підготовці фахівців культури і мистецтв: колективна монографія*. Київ: НАКККиМ. 224 с.
- Кочубей, 2015 – Кочубей, Н.В. (2015). *Соціокультурна діяльність: навчальний посібник*. Суми: Університетська книга. 122 с.
- Лаврентьев, 2014 – Лаврентьев, А.О. (2014). *Естетичне виховання студентів засобами залучення їх до активної участі в культурному житті ВНЗ. Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2: 100–107.
- Лебедик, 2024 – Лебедик, Л.В. (2024). Підготовка фахівців для позашкільної освіти на засадах розвитку їхніх ключових компетентностей. *Актуальні проблеми педагогічної освіти: Новації, досвід та перспективи: зб. тез доповідей IV всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю*. Запорізький національний університет. С. 112–114
- Лебедик, 2022 – Лебедик, Л.В. (2022). *Проективні технології в позашкільній освіті. Розвиток професійної майстерності педагога в умовах нової соціокультурної реальності: зб. матеріалів V Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 29–30 верес. 2022 р.)*. Тернопіль: Тайп. С. 203–206.
- Мачуліна, 2023 – Мачуліна, І.І. (2023). *Соціологія вільного часу та дозвілля: Конспект лекцій з дисципліни «Соціологія вільного часу та дозвілля» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 054 «Соціологія»*. Кам'янське: ДДТУ, 70 с. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-kl92.pdf>

Позашкільна освіта, 2023 – Позашкільна освіта – проблеми, пропозиції та нові формати роботи (2023). *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмена України*. (23 вересня). URL: <https://eo.gov.ua/rozashkilna-osvita-problemy-propozytisii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/>

Рибалко, Беляєва, 2024 – Рибалко, І.В., Беляєва, К.Ю. (2024). Інтерактивні творчі перерви в діяльності менеджерів соціокультурної діяльності як засіб розкриття творчих здібностей студентів. *Вісімдесят другі економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та гуманітарні науки: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції* (м. Львів, Україна, м. Ополь, Польща, 29–30 січня 2024 р.). Львів: ФОП Шпак В.Б. С. 82–86.

Світайло, Повалій, 2020 – Світайло, Н.Д., Повалій, Т.А. (2020). Практикум із соціокультурної діяльності: конспект лекцій для студ. спец. "028 «Менеджмент соціокультурної діяльності» денної форми навчання. Суми: Сумський державний університет. 38 с. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/76455/1/Svitailo_SKD.pdf

References

- Bykovska, O.V. (2008). Theoretical and methodological foundations of extracurricular education in Ukraine: Extended abstract of thesis Doctor Science. Kyiv: National Pedagogical Dragomanov University. 44 p. [in Ukr].
- Ivashkiv, Y. (2018). Socio-cultural sphere of Ukraine: Decentralization in the context of sustainable development strategy implementation. *Bulletin of the National Academy of Culture and Arts Management*, 2: 102–104 [in Ukr].
- Report of the Ukrainian State Center for Extracurricular Education on work in 2022 (2023). *Ukrainian State Center for Extracurricular Education*. Retrieved from <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rozashkilna/DERZH.TSENTRY.POZASHKILNOYI.OSVITY/2023/UDCPO/29.03.2023/Zvit.roboty.UDT.SPO.2022.pdf> [in Ukr].
- Kopiyevska, O.R., & Shevchenko, N.O. (comp.). (2024). New paradigms of education and science in the 21st century: Incorporation of creative practices in the training of specialists in culture and arts. Kyiv: National Academy of Culture and Arts Management. 224 p. [in Ukr].
- Kochubey, N.V. (2015). Sociocultural activity: a textbook. Sumy: University Book. 122 p. [in Ukr].
- Lavrentyev, A.O. (2014). Aesthetic education of students through their active participation in the cultural life of universities. *Spirituality of the Individual: Methodology, Theory and Practice*, 2: 100–107 [in Ukr].
- Lebedyk, L.V. (2024). Training of specialists for extracurricular education on the basis of developing their key competencies. *Current Issues of Pedagogical Education: Innovations, Experience and Perspectives: Collection of abstracts of the IV All-Ukrainian Scientific and Practical Conference with International Participation*. Zaporizhia National University. PP. 112–114 [in Ukr].
- Lebedyk, L.V. (2022). Projective technologies in extracurricular education. *Development of professional skills of a teacher in the conditions of a new socio-cultural reality: collection of materials of the V International Scientific and Practical Conference* (Ternopil, September 29–30, 2022). Ternopil: Typ. PP. 203–206 [in Ukr].
- Machulina, I.I. (2023). Sociology of Free Time and Leisure: Lecture notes on the discipline "Sociology of Free Time and Leisure" for students of the second (master's) level of higher education in the specialty 054 "Sociology". Kamianske: DSTU, 70 p. Retrieved from <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/15/7-15-kl92.pdf> [in Ukr].
- Out-of-school education – problems, proposals and new formats of work (2023). Official website of the Educational Ombudsman Service of Ukraine. (September 23). Retrieved from <https://eo.gov.ua/rozashkilna-osvita-problemy-propozytisii-ta-novi-formaty-roboty/2023/09/19/> [in Ukr].
- Rybalko, I.V., & Belyayeva, K.Yu. (2024). Interactive creative breaks in the work of socio-cultural activity managers as a means of revealing students' creative abilities. *Eighty-second economic and legal discussions. Series: Social sciences and humanities: materials of the International multidisciplinary scientific online conference* (Lviv, Ukraine, Opole, Poland, January 29–30, 2024). Lviv: Publisher Shpak V.B. PP. 82–86 [in Ukr].
- Svitaylo, N.D., & Povalii, T.L. (2020). Practical training in socio-cultural activities: lecture notes for students of the specialty "028 "Management of socio-cultural activities" of full-time study. Sumy: Sumy State University. 38 p. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/76455/1/Svitailo_SKD.pdf [in Ukr].

RYBALKO Illia

postgraduate student of the Department of Extracurricular Education,
Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University

SOCIO-CULTURAL ACTIVITIES IN THE TRAINING OF SPECIALISTS IN OUT-OF-SCHOOL EDUCATION

Summary. Introduction. The article addresses the growing need for out-of-school education specialists capable of effectively organizing sociocultural activities in communities. The importance of socio-cultural competences in the context of expanding the functions of out-of-school education institutions is emphasized.

Purpose. The study aims to identify essential elements of training for future out-of-school education specialists to successfully engage in sociocultural activities.

Methods. The research employs a literature review of scientific articles, textbooks, and manuals published in the last 10 years. The methodology includes analysis, synthesis, and comparative methods, with a thematic analysis to identify key concepts in the collected data.

Results. The study reveals that effective training of out-of-school education specialists for sociocultural activities should include: theoretical foundations covering the history, components, and modern technologies of sociocultural activities; practical experience in organizing various events, from concerts to discussion clubs and master-classes; digital competence development for modern forms of leisure; integration of elements of folklore and national art; development of communication skills through free-topic conversations and interactive activities; inclusion of game activities for socialization and recreation; organization of creative workshops based on students' interests;

focus on inclusivity and work with people with special needs; implementation of integrated courses on public speaking, acting, and directing.

Originality. The research proposes innovative approaches to training out-of-school education specialists, including the use of interactive creative breaks, partnership lectures with teachers from other specialties, and the integration of sociocultural activities into the educational process.

Conclusion. The study concludes that a combination of theoretical knowledge and practical implementation of projects, participation in clubs and creative associations is crucial in forming students' competencies. It suggests further research on the effectiveness of various forms of training out-of-school education specialists for organizing sociocultural activities in the community.

Keywords: sociocultural activities, out-of-school education, specialist training, cultural and leisure activities, competencies, creative associations, interactive teaching methods, national-patriotic education, inclusivity, community engagement.

Одержано редакцією 13.10.2024
Прийнято до публікації 28.10.2024